

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Column: De museale sector in coronatijd

Auteur: Emma Verweij

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 42.3, pp. 29-31.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

DE MUSEALE SECTOR IN CORONATIJD

Emma Verweij

Het eerste museum van Nederland, het Teylers Museum te Haarlem, opende haar deuren in 1784. Dit museum voor kunst en wetenschap volgde hierin het precedent dat was geschapen in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk waar de eerste musea werden geopend. Kort daarop bloeide de museumwereld op en zouden vele nieuwe musea hun deuren openen. Tegenwoordig zijn musea niet meer weg te denken uit het culturele landschap. Ze vervullen niet alleen een educatieve maar ook een sociale functie binnen onze maatschappij. Musea leren ons iets over het verleden, brengen ons in contact met de kunsten, en misschien het belangrijkste van allemaal, brengen ons nader tot elkaar. Toch heeft de museumsector het in tijden van crisis vaak zwaar te verduren. Zo zwaar soms, dat zij dreigen te verdwijnen.

Door de uitbraak van Covid-19 werden alle Nederlandse musea vanaf 13 maart tijdelijk gesloten. Voor de meeste van hen was een verplichte sluiting sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer voorgekomen. Vanaf 1 juni mochten de deuren weer voorzichtig worden geopend mits aan nieuwe maatregelen werd voldaan. Daaronder vallen bijvoorbeeld een online reserveringssysteem, een maximaal aantal bezoekers op de tentoonstellingszalen en extra schoonmaakrondes. Ondanks deze nieuwe maatregelen zijn de meeste musea blij om hun bezoekers weer te kunnen verwelkomen. De financiële gevolgen van de coronacrisis worden echter langzaam duidelijk.

De eerste schok na de lockdown was de aankondiging van het Tassenmuseum dat zij haar deuren niet meer zal openen voor het publiek. In een rapport van de Museumvereniging wordt aangekondigd dat de verwachting is dat voor een kwart van de Nederlandse musea voor het einde van 2020 hetzelfde lot is weggelegd: een somber vooruitzicht voor medewerkers en bezoekers. Het is nog maar de vraag of deze laatste groep zich door de nieuwe tentoonstellingen en vaste collecties überhaupt laat verleiden om een bezoek te brengen of dat zij ervoor kiezen om veilig thuis te blijven.

De tijdelijke sluiting betekende niet alleen minder bezoek, maar ook minder inkomsten. De afgelopen jaren zijn de meeste musea steeds afhankelijker geworden van publieksinkomsten, die in deze crisis een aantal maanden volledig wegvielen. Ook subsidies en giften vullen een deel van de kas, hoewel dit doorgaans niet als een vetpot kan worden beschouwd. De reserves van musea zijn beperkt: als zij te veel sparen worden de subsidies gekort. Dit maakt het lastig voor musea om in financieel goede tijden geld opzij te zetten. Musea moeten überhaupt financieel gezond zijn om in aanmerking te komen voor sommige subsidies. Hetgeen voor een bijzonder moeilijke situatie zorgt als het in crisistijd financieel niet goed gaat en sommige musea nog meer inkomsten dreigen te verliezen. In een moeilijke periode worden musea dus niet gesteund maar vooral gekort.

Daarbij komt dat het aantal subsidies voor musea sinds 2009 fors is gedaald. In de totale begroting van de Nederlandse overheid gaat slechts

"IN EEN MOEILIJKE PERIODE WORDEN MUSEA NIET GESTEUND MAAR VOORAL GEKORT."

0,3 procent naar cultuur. Gezien het maatschappelijke belang van deze instellingen is dit erg weinig. De overheid heeft wel een noodfonds aangekondigd dat zeker een steun in de rug zou kunnen zijn. Een groot deel van de musea komt echter niet in aanmerking voor deze steun, bijvoorbeeld omdat de spaarkas te goed gevuld zou zijn. Daarbij wordt vergeten dat musea constant moeten vernieuwen door middel van tentoonstellingen om publiek aan te trekken. Ook de objecten die zij willen kopen om aan de collectie toe te voegen worden duurder door rijke particulieren die de kunstprijzen steeds verder opdrijven. In het overgrote deel van de musea die niet worden geholpen door het steunpakket delven voornamelijk de laagstbetaalde werknemers, zoals rondleiders en publieksbegeleiders, het onderspit. Hoewel de crisis in het hele museum gevoeld zal worden en niet alleen bij de laagstbetaalden, zal het gehele budget opnieuw geëvalueerd moeten worden.

Vinden we musea dan toch niet zo belangrijk als we zouden denken? De financiële spagaat waar de meeste musea zich in bevinden bevestigt dit tot op zekere hoogte. Toch zijn veel mensen echte 'cultuurwezens' die de musea hoog in het vaandel hebben. Van de 17 miljoen mensen in Nederland heeft 1,4 miljoen een museumkaart. Grofweg acht procent van de bevolking is dus in het bezit van een dergelijke toegangspas, andere kortingskaarten zoals de Bankgiroloterij VIP-kaart en ICOM-kaart nog buiten beschouwing gelaten. Hoe vaak mensen met een museumkaart naar een museum gaan verschilt enorm. Sommigen bezoeken elke week trouw hun favoriete museum. Anderen gaan zelden, alleen om

hun museumkaart van het stof te ontdoen omdat ze hem zo weinig gebruiken. Deze groepen samen resulteren in ongeveer 30 miljoen museumbezoeken per jaar (daarvan kan iedereen in Nederland 1,5 keer naar een museum).

Waarom zijn we zo geneigd om naar musea te gaan? Ten eerste bewaren ze een enorm cultureel kapitaal. Een publiek museum is van iedereen in Nederland en we moeten er daarom zuinig op zijn. Het bezoek aan een museum geeft ons een gevoel van herkenning. Het is bij uitstek de manier om mensen met het verleden én met hedendaagse vraagstukken in aanraking te laten komen. Daarnaast heeft een museum ook een sociale functie. Het is een plek van ontmoeting voor veel bezoekers. Niet alleen met bekenden maar ook met vreemden. De sociale functie van een museum begreep ik pas echt toen ik er ging werken. Mensen die regelmatig langskomen leren elkaar kennen en dit geeft op die manier nog een extra dimensie aan hun bezoek. Tevens leren zij meer over anderen en hun culturen waardoor wederzijds respect ontstaat.

Je zou verwachten dat de plekken waar wij oog in oog komen te staan met onze geschiedenis een belangrijke plaats innemen binnen de samenleving; en dat doen musea in mijn ogen zeker. Toch blijft de cultuursector één van de eerste die bij een crisis de klappen moeten opvangen. De sector moet bij elke financiële crisis buitenproportioneel veel krimpen om daarna weer te kunnen groeien. Dit maakt de museumwereld broos.

Maar op welke manier zou het fluctueren van de museale sector kunnen worden verminderd? Het beste is om mensen, in hoeverre dat mogelijk is, te

stimuleren naar musea te gaan. Natuurlijk zal dit niet snel op het oude niveau van voor de crisis zijn maar het is belangrijk voor het voortbestaan van musea. Zij hebben nog een lange weg te gaan voordat alles weer terug is bij het normaal. Ga dus vooral naar het streekmuseum dat je nog nooit gezien hebt, of kijk online naar die verrassende tentoonstellingen waar je nog niets van weet!

Daarnaast is het belangrijk om na te denken over hoe de museale sector is ingericht. Is het wenselijk om de musea meer door de staat te laten helpen? En willen musea dat wel omdat ze dan een deel van hun autonomie verliezen? Zou het niet beter zijn als de musea zelf wat meer kunnen sparen zodat ze in crisistijd minder afhankelijk zijn van tegemoetkomingen? Moeten de musea zich verenigen om samen overlevingsstrategieën te bedenken? Het is nog te vroeg om te voorspellen wat de exacte gevolgen van de coronacrisis zullen zijn binnen het museum, maar het is zeker een plek waar de naschokken nog lang gevoeld gaan worden. ■

Emma Verweij is masterstudent kunstgeschiedenis in Leiden. Zij volgde hier ook de bachelor kunstgeschiedenis en geschiedenis. Haar interesse ligt bij de relatie tussen toegepaste kunst en nationale identiteit. Ze is al bijna drie jaar werkzaam in de museale sector als publieksbegeleider, museumdocent en evenementenbegeleider.

**"MUSEA ZIJN BIJ
UITSTEK EEN MANIER
OM MENSEN MET
HET VERLEDEN EN
MET HEDENDAAGSE
VRAAGSTUKKEN IN
AANRAKING TE LATEN
KOMEN."**